

Slobodan Novak

MEĐUNARODNI ZNANSTVENI SKUP
SLOBODAN NOVAK
100. OBLJETNICA ROĐENJA

SPLIT, 26. RUJAN 2024.

KNJIŽEVNI KRUG SPLIT
ZAVOD ZA ZNANSTVEI I UMJETNIČKI RAD HAZU U SPLITU

KNJIGA MEDITERANA 2024.

Pod visokim pokroviteljstvom
HRVATSKE AKADEMIJE ZNANOSTI I UMJETNOSTI

Organizatori

KNJIŽEVNI KRUG SPLIT

ZAVOD ZA ZNANSTVENI I UMJETNIČKI RAD HAZU U SPLITU

Suorganizatori

ARHEOLOŠKI MUZEJ SPLIT

ODSJEK ZA POVIJEST
FILOZOFSKOG FAKULTETA SVEUČILIŠTA U SPLITU

SVEUČILIŠTE U GRAZU

SVEUČILIŠTE U LEIPZIGU

SVEUČILIŠTE U SPLITU

KNJIGA MEDITERANA 2024.
(Split, 22. – 28. rujna)

MEĐUNARODNI ZNANSTVENI SKUP

SLOBODAN NOVAK

– 100. OBLJETNICA ROĐENJA

Split, 26. rujna 2024.

KNJIŽEVNI KRUG
SPLIT
2024

Organizacijski i znanstveni odbor

NENAD CAMBI
KAŽIMIR HRASTE
IVAN BOŠKOVIĆ
CVIJETA PAVLOVIĆ
BORIS SENKER
MARKO TROGRLIĆ
JOSIP VRANDEČIĆ

UVODNA NAPOMENA

Slobodan Novak rođen je u Splitu, 1924. godine. Split, uz otok Rab, za koji je vezan djetinjstvom, mjesta su koja u strukturi njegova djela posjeduju dublja značenja.

Novak je u književnost ušao s generacijom *krugovaša* i s njome dijelio usud jedne *prezrene generacije*. Iako je riječ o naraštaju koji je Pupačić okrstio *osumnjičenim*, misleći time da su rijetki među njima koji se nisu našli u škarama dnevne politike, Novak je najproduktivnije živio svoju *filozofiju šutnje*. Izabravši šutnju i svjesno pristajući na izolaciju, Novak je ustrajno ispisivao stranice radikalne skepse, razorne ironije i grotesknih intonacija katarzičnog predznaka, dovodeći u pitanje sve: i sebe, i vrijeme, i samo pisanje koje u vremenu nalazi svoj razlog. Pišući malo, osobito malo za pisca njegovih svojstava, Novak je usprkos tome, ili tome baš zahvaljujući, postojano gradio svoju općepoznatu i izdvojenu književnu poziciju.

Novakov je opus izniman, znakovit književnom vrijednošću i odjekom. Velika je tema i nije primjeren za jeftine kriterije književne estrade. U njega su upisane antologijske stranice *Badesse...*, zatim pastorala *Izgubljenog zavičaja* u kojoj je patetici kolektiviteta – kroz četiri godišnja doba – suprotstavljena slika izgubljenika i gubitnika, a raju *zajamčene budućnosti* iskreni svijet osobnog razočaranja. Tonom i raspoloženjem bliske su im i kanonske stranice romana dubokih intelektualnih prostranstava, moralističkog predznaka i simboličkih primisli (*Mirisi, zlato i tamjan*) koje u književnom portretu pisca predstavljaju blistavi vrhunac i zaštitni znak, a u hrvatskoj književnosti iznimnu i povlaštenu stranicu. U njemu je Novak kroz sudbinu svojeg junaka, uhvaćenog u zagrljaj Povijesti, progovorio o sudbini svijeta koji nikoga ne čini sretnim, ali spram kojega nije moguće ostati ravnodušan.

Nezaobilazan u bilo kojem promišljanju hrvatske književnosti, roman *Mirisi, zlato i tamjan* predstavlja dostatnu autorsku legitimaciju za povijest. Utemeljen u *prostorno-vremenskim granicama zavičaja kao i u razmjerima opće duhovne situacije* (Mandić), i u kojemu pojedinačno korespondira s kolektivnim stremeći univerzalnom, roman svjedoči o vremenu naše povijesti i suvremenosti, o slomu egzaltacija i iluzija, lažnih zanosa i ushita.

Treća stranica u Novakovu gustom pripovjedačkom pleteru vezana je za romaneskni triptih *Izvanbrodski dnevnik*. Objavljen 1977., nakon poduže šutnje, roman do krajnosti radikalizira sva mučna i mračna pitanja kojima je bio obuzet. I dok *Jednosmjerno more* svojom ironijskom podlogom aktualizira nasukavanje trajekta (junaka) na putu od otoka do kopna, a *Školjka šumi* parodira novakovski intrigantnu temu odnosa normalnih i nenormalnih, *Nekropola* je razorni groteskni *krescendo* gorke ispovijedi junaka/pisca koji živi stvarnost bježeći od nje. U suštini, *Nekropola* je sumorna priča o povratku glavnog junaka s *trodnevnog dopusta iz ludnice u kojoj je tražio slobodu, u slobodu – u kojoj se nalazi ludnica* (Frangeš).

Jednaku pozornost zavrjeđuju i Novakov posljednji roman *Pristajanje* te reljefni svijet njegove novelistike i radio-dramski prilog.

Pišući o Novakovu djelu, Vlado Gotovac ističe da u »gorkoj ispovijedi Slobodana Novaka ništa ne pobjeđuje: on je sam napuštao svoju vjeru, vjeru koja nije uspjela, jer se pridržavao svojih iskustava: drama doba je za njega vlastita drama i on je artikulira preko svojeg vlastitog slučaja. To je suvremena dokumentarnost i tradicionalni, blještavi moralizam, koji priznaje samo vlastite sudbine, koji se ne potapa u anonimnosti s mjerilima za koje je pojedinac ništica. To je glas najpotresnijeg razočaranja u osobnom žrtvovanju«, koji doživljavamo kao nepogrešivu anamnezu života, artikuliranu u djelu pisca koji će iskušavajući svijet, iskušavati i horizonte njegove humanosti.

Novakovo je djelo briljantna je i lucidna dijagnoza vremena, djelotvoran lijek protiv njegove praznine, gluposti i pustoši koja prijete. Ono je čin odgovornosti pred licem povijesti, i u sebi sabire ponajbolju aktivu hrvatske i evropskih književnosti, kapitalizirane u individualnom iskustvu nesvakidašnjeg intenziteta i književne relevantnosti. Njegove ponajbolje stranice vrhunci su moralne dosljednosti u našoj književnoj i društvenoj stvarnosti koji nas uče da ne zalutamo u *pustinji* koja nas okružuje.

Uz 100-tu obljetnicu rođenja, koja je po sebi velika prigoda i prvorazredna nacionalna društvena i književna obveza, razlog je to da se novim uvidima na skupu u Splitu, u okviru 36. Knjige Mediterana iznova p/osvijeste iznimne koordinate djela u čijim se slojevima kriju odgovori na pitanje zašto *dalje treba misliti*, da parafraziramo naslov jedne autorove slike.

Ivan Bošković

Međunarodni znanstveni skup
SLOBODAN NOVAK — 100. OBLJETNICA ROĐENJA
Split, 26. rujna 2024.

RASPORED IZLAGANJA

Četvrtak, 26. rujna

9.00 — Zavod HAZU, Split, Trg braće Radića 7

Pozdravne riječi: Marko Trogrlić i Ivan Bošković

Voditelj: Ivan Bošković

Cvijeta Pavlović: Slobodan Novak – *opus signum temporis*

Antun Pavešković: Novakovi likovi bez katarze?

Boris Senker: Sceničnost Novakovih proza

Maciej Czerwiński: Tekst, film, akvarel. Semiotizacija prostora u prozi Slobodana Novaka

Irvin Lukežić: Ironija, groteska i intertekstualnost u *Izvanbrodskom dnevniku* Slobodana Novaka

Pauza — 10.30-10.45

Voditelj: Antun Pavešković

Helena Sablić Tomić: *Pristajanja* Slobodana Novaka

Davor Velnić: Novo čitanje ili novo pisanje

Ivan Bošković: Slobodan Novak i Split

Goran Krapić: Jadran i životinje u romanu *Mirisi, zlato i tamjan* Slobodana Novaka (srednjoškolska nastava književnosti)

Rasprava

Zatvaranje skupa

SAŽETCI

Ivan Bošković

Split

SLOBODAN NOVAK I SPLIT

Identitet Slobodana Novaka određen je trima zavičajima: rabskim, splitskim i zagrebačkim! Iako rođen u Splitu, svojom književnošću potvrđuje da je Rab njegov emocionalni zavičaj. Kasnije se pokazalo da je Zagreb postao trećim zavičajem, čime se potvrđuje misao da su prostori mjesta na kojima se materijaliziraju životi njega i njegovih likova, što stranice *Izgubljenog zavičaja*, *Mirisa...*, *Badesse...* i drugih Novakovih (autobiografskih) proza obilato dokumentiraju. I dok ga uz otok vezuju najdublje niti, pa mu je olako konotirati atribucije zavičaja i zavičajnosti, Novak ističe da grad Split, u kojem se rodio i polazio gimnaziju, u mladosti nije doživljavao svojim zavičajem. Istina, kasnije, 1955., kada se u njega nakratko poslom bio vratio, neki će osjećaji doći na pravo mjesto pa će *grad u kojem je živio car*, kako pripovijeda jedna novela, postati i zavičaj njegova književnog identiteta.

Maciej Czerwiński

Jagelonsko sveučilište, Krakov

TEKST, FILM, AKVAREL.

SEMOTIZACIJA PROSTORA U PROZI SLOBODANA NOVAKA

U izlaganju bit će riječi o ulozi prostora u Novakovom romanu *Mirisi, zlato i tamjan* (1968), s naglaskom na usporedbu teksta s filmom koji je režirao Ante Babaja (1971) te akvarelima Matka Trebotića izrađenim za Matičino izdanje (1997). Više-struko kodiran prostor (otok, Dalmacija, more, grad, zgrada te pojave poput vjetrova i mirisa) razumije ne samo kao pozadinu za radnju, već kao djelotvorni element u strukturi djela koji pridonosi njegovom značenju. Pretvaranje prostora u verbalni znakovni sustav u romanu drugačije je nego u vizualni sustav u filmu i slikarstvu, što nije isključivo pitanje prirode samih znakova (verbalnost i vizualnost), već načina na koji autori – Babaja i Trebotić – interpretiraju roman i kako stupaju s njim u odnos, izuzetno složen. Takva semiotizacija prostora djeluje na gledatelja filma i čitatelja (slike u tekstu). Na takav način vizualne reprezentacije romana nameću neka značenja koja možda nisu toliko očita u samom romanu, ali su – očito – postale referentne točke za Babaju i Trebotića.

Goran Krapić

Gimnazija Andrije Mohorovičića Rijeka
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

JADRAN I ŽIVOTINJE U ROMANU *MIRISI, ZLATO I TAMJAN*
SLOBODANA NOVAKA (SREDNJOŠKOLSKA NASTAVA KNJIŽEVNOSTI)

U književnome djelu *Mirisi, zlato i tamjan* Slobodana Novaka mogu se zamijetiti jadranski animalistički motivi. Oni imaju važnu ulogu u romanu te omogućuju proširivanje ili osnaživanje postojećih interpretacija. Interes za animalistiku potvrđuje današnja popularnost ekokritike i uspješnost književnih tekstova čiji su nositelji radnje životinje. U romanu *Mirisi, zlato i tamjan* razlikujemo pripovjedačevo siromašno životinjsko okruženje i ono žuđeno. Pritom ironijska simbolika mirisa, zlata i tamjana iz naslova, kakva je opisana u literaturi, veoma nalikuje onoj riba, ovaca i golubica, kojoj nije posvećivana tolika pozornost. Budući da su učenici zainteresirani za animalistiku, o čemu svjedoči uspješna provedba školskoga projekta (Zoo)polisi i odiseje u Gimnaziji Andrije Mohorovičića Rijeka, takva je proširena interpretacija pogodna i za srednjoškolsku nastavu književnosti.

Irvin Lukežić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci

IRONIJA, GROTESKA I INTERTEKSTUALNOST
U *IZVANBRODSKOM DNEVNIKU* SLOBODANA NOVAKA

U radu se podastire pokušaj interpretacije *Izvanbrodskog dnevnika* Slobodana Novaka, sagledavajući ga iz više mogućih polazišta, budući da se radi o vrlo slojevitom i brižljivo oblikovanom tekstu. Naglasak će biti na analizi osebnoga i vrlo dotjeranoga autorova stila koji pokazuje naglašene osobine ironičnosti, grotesknosti i intertekstualnosti, što u okvirima tadašnje hrvatske književnosti djeluju kao iznimno moderni narativni postupci, koji omogućavaju autoru da pod maskom običnosti i banalnosti otkriva beskrajne mogućnosti (s)misaonih igara, kao i mogućih prikrivenih značenja. *Izvanbrodski dnevnik* tako se razotkriva kao neočekivano bogati rudnik najraznovrsnijih konotativnih kombinacija koje omogućuju izuzetno složenu recepciju, odnosno, otvara vrlo široke mogućnosti tumačenja i razlaganja. Ovo djelo se doima kao da na neki svoj diskretan način vibrira, pulsira, šireći oko sebe neku neobičnu energiju, iako na prvi pogled ostavlja posve drugačiji, oprečan dojam, te se čini nekako začuđujuće običnim i pomalo skromnim pripovjednim ostvarajem. Riječ je,

međutim, o svojevrsnom proznom kriptogramu, tajnom autorovom kodu, prepunom lucidnih i originalnih rješenja, koje kod upućenijeg i obrazovanijeg čitatelja mogu izazvati bartovski efekt »uživanja u tekstu«.

Antun Pavešković

Odsjek za povijest hrvatske književnosti HAZU u Zagrebu

NOVAKOVI LIKOVI BEZ KATARZE?

Slobodan Novak neosporno je jedno od najvećih imena suvremene hrvatske književnosti. O njemu je pisano obilno i iscrpno. Također, metodološki pristupi njegovu opusu raznoliki su, no većina ih se, osim raščlambom stilskoizražajnih komponenti njegova stvaranja oslanja i na društvene pa i političke aspekte njegove književnosti, nastojeći ako ne utemeljiti, a ono barem osloniti svoj uvid na društvenopolitički kompleks i kontekst u kome je stvarao. Nedovoljno se govorilo o egzistencijalističkoj utemeljenosti njegova pisanja, a upravo bi tu trebalo potražiti motive onom specifičnom osjećaju tjeskobne rezignacije koja cinizmom potvrđuje da nema ni vanjskog ni unutarnjeg izlaza iz situacije u kojoj su se našli, odnosno da katarze nema i da nije ni moguća. Ovaj se rad bavi upravo tim problemom: odsućem katarze u Novakovoj književnosti.

Cvijeta Pavlović

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

SLOBODAN NOVAK – *OPUS SIGNUM TEMPORIS*

Polazeći od nedavno dokazanoga statusa poezije Slobodana Novaka kao dijela njegova opusa koji je vrlo sadržajan i koji se ne smije prepustiti sjeni autorove glasovite proze, utvrđen je Novakov u osnovi ujednačen književni opus kojim pripada vrhu hrvatske književnosti druge polovice XX. stoljeća i početka XXI. stoljeća. Uz potrebu integralnoga čitanja Novakova djela, osobito su plodonosni interpretativni postupci imagemsko i periodizacijsko kontekstuiranje, osobito s obzirom na njegov modernistički zaokret k poetskoj tradiciji. Odnos prema tradiciji i ideji kontinuiteta predstavlja svojevrsno očuđenje u odnosu na uvriježene predodžbe stilskih dominant hrvatske književnosti. Otkrivene odlike Novakova stila u kontekstu hrvatske i svjetske književnosti mogu poslužiti za redefiniciju čitave Novakove poetike.

Helena Sablić Tomić

Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku

PRISTAJANJE SLOBODANA NOVAKA

U radu će se analizirati žanrovska i kronotopska omeđenost romana *Pristajanje* (2005.) Slobodana Novaka u kojemu hrvatska sudbina postaje povod za razgovor dvaju staraca različitih svjetonazora i senzibiliteta. Promatrat će ga se i kao literariziranu autobiografiju u kojoj se niz pripovjedačevih zapažanja referira na osobne sadržaje autorove svijesti, a posebna će se pozornost staviti na stilsku razinu teksta koja u svojoj složenosti razotkriva slojeve tradicije hrvatske pismenosti u europskom kulturnom kontekstu.

U *Pristajanju* Novak i dalje slijedi osobnu strategiju »obračunavanja« s »dosuđenim, naučenim i naslijeđenim« što je naznačeno uvodnom metaforom kaveza kao simbolom ograničene slobode kroz koju autor naglašava nemoć preživljavanja u duhovnom zatvoru u kojemu se našlo novo društvo/država.

Boris Senker

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

SCENIČNOST NOVAKOVIH PROZA

Autor cijenjenih radio drama, Slobodan Novak privukao je pozornost hrvatskih kazališta ne njima, nego proznim djelima koje su dramaturzi i redatelji u nekoliko navrata prilagodili i uprizorili. Izlaganje će se usredotočiti na nekoliko primjera. Redatelj Božidar Violać adaptirao je i režirao roman *Mirisi, zlato i tamjan*, koji je, unatoč političkim pritiscima, od 1974. do 1994., kao jedna od najdugovječnijih predstava Teatra &TD, izveden više od 300 puta. Isti je roman prema njegovoj adaptaciji u Kazalištu Marina Držića u Dubrovniku 1986. režirao Marin Carić. Posebnu pozornost zbog iskoraka u ambijentalno kazalište dobit će adaptacija Matka Botića, koju je u srpnju 2005. na Kantridi, u sklopu Riječkih ljetnih večeri režirao filmski redatelj Vinko Brešan. U NK *August Cesarec* Miroslav Međimorec režirao je te scenografski i kostimografski opremio vlastitu adaptaciju središnjega poglavlja romana *Izvanbrodski dnevnik – Školjka šumi*. Predstava je, na komornoj pozornici, izvođena od 1979. do 1990. i prikazana više od 50 puta. Manje su uspjele bile adaptacije romana *Izgubljeni zavičaj* Marina Carića, koja je u njegovoj režiji u sezoni 1984/85. izvođena u HNK-u Split te *Riba Jonina*, koju je 1985. Andrija Tunjić izveo kao monodramu uz redateljsku, scenografsku i kostimografsku podršku Matka Sršena. U zaključku

će se nastojati odgovoriti na pitanja o tom što je scenično u Novakovim romanima, napose u likovima i njihovim dijalozima, ambijentu i radnji.

Davor Velnić
Rijeka

NOVO ČITANJE ILI NOVO PISANJE

Smatrao sam da edicija *Slobodan Novak, Djela*, nakladničke kuće Globus objavljena 1990. u šest knjiga, ni približno ne daje puni uvid u autorov opus pa bi bez jednog cjelovitog izdanja Novakovih djela, s prvoklasnim nakladnikom, hrvatski klasik ostao nedovoljno prisutan kod čitateljstva i sveučilišnog učiteljstva. Ili bi zbog boljševičke hegemonije u hrvatskoj kulturi bio dodatno potisnut i sustavno zapostavljen u javnosti. Ni činjenica da je Slobodan Novak već odavno ušao u kanon suvremene hrvatske književnosti i srednjoškolski nastavni plan iz hrvatskog jezika nije jamčila za njegovu punu književnu afirmaciju: udžbeničko okoštavanje i ulazak u lektiru počesto književnika pretvara u utrnutu relikviju pokrivenu prašinom zaborava. Stoga su *Sabrana djela Slobodana Novaka* trebala predstaviti autora u njegovom punom književnom i intelektualnom rasponu te postati njegova cjelovita književna ostavština i pogled na svijet – otisak životnog iskustva ispisan vrsnim književnim umijećem. Ništa od književnog opusa u Matičinim *Sabranim djelima* nije izostavljeno.

Sve prije objavljeno, čak i u nekoliko izdanja kod raznih nakladnika, autor je ponovno i za posljednji put pročitao, ispravio ili prilagodio iskustvu na kraju svog životnog i književnog puta. Ja bih rekao poboljšao u namjeri da sabiranjem sebe kroz tekstove ostavi svoju konačnu verziju kao književnu oporuku. U tom htjenju Novak se odrekao dvosmislenosti i nejasne namjere, pogotovo se čuvao da ga starost svojim oprezom i oklijevanjem ne savlada. Na isti je način postupio i s nikad prije objavljenim tekstovima: bez predrasuda je obnovio stare rukopise na način kao da ih prvi put čita. Motiv takvog postupka samo je jedan: puninu misli izraziti ljepotom rečenice i pokazati svu raskoš hrvatskog jezika. U Novaka je hrvatski jezik domoljubna svetinja, književna potka i predznak, surogat za sve što nismo imali. To nije samo razumijevanje i jezgrovitost, već kamen ugaoni hrvatske nacije, sukus njezine povijesti i trasa budućnosti. Jezik kao majčino mlijeko, besplatno, ali i nešto najdragocjenije što čovjek i nacija baštine iz svojih civilizacijskih korijena.

SADRŽAJ

Uvodna napomena	5
Raspored izlaganja	7
SAŽETCI	
Ivan Bošković: Slobodan Novak i Split	10
Maciej Czerwiński: Tekst, film, akvarel. Semiotizacija prostora u prozi Slobodana Novaka	10
Goran Krapić: Jadran i životinje u romanu <i>Mirisi, zlato i tamjan</i> Slobodana Novaka (srednjoškolska nastava književnosti)	11
Irvin Lukežić: Ironija, groteska i intertekstualnost u <i>Izvanbrodskom</i> <i>dnevniku</i> Slobodana Novaka	11
Antun Pavešković: Novakovi likovi bez katarze?	12
Cvijeta Pavlović: Slobodan Novak – <i>opus signum temporis</i>	12
Helena Sablić Tomić: <i>Pristajanje</i> Slobodana Novaka	13
Boris Senker: Sceničnost Novakovih proza	13
Davor Velnić: Novo čitanje ili novo pisanje	14

Izdavač
Književni krug Split
Ispod ure 3, Split

Za izdavača
Marko Trogrlić

Internet knjižara na adresi
www.knjizevni-krug.hr

Računalni slog
Književni krug Split

Likovno rješenje ovitka
Neven Marin

Tisak
Dalmacija papir, Split

Međunarodni znanstveni skup *Slobodan Novak – 100. obljetnica rođenja*
novčano su pomogli:

Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih Republike Hrvatske
Županija splitsko-dalmatinska
Grad Split

REPUBLIKA HRVATSKA
Ministarstvo znanosti,
obrazovanja i mladih

Tiskanje završeno u rujnu 2024.